FREUD OVER HAMLET

Lieven Jonckheere

BRIEFWISSELING FLIESS 15/10/1897

- Ontdekking Oedipuscomplex op eigen kosten
  Verliebtheit op moeder + *Eifersucht* tov vader = algemeen *Ereignis* vroege kindertijd
- Oedipuscomplex verklaart impact bepaalde toneelstukken
  - **Koning Oedipus - Sophocles**
    - toehoorder was ooit in zijn *Phantasie* zo een Oedipus
    - toehoorder *schaudert* dus terug tov *in die Realität gezogene Traumerfüllung*
      met alle energie van de verdringing die *infantile Zustand* van de huidige scheidt
  - **Hamlet - Shakespeare**
    - psychobiografisch?
      vanuit Ubw Shakespeare, dus niet vanuit bewuste bedoeling
      Reale Begebenheit reizte Shakespeare zur Darstellung (dood vader? dood zoon?)
      indem das Ubw in ihm das Ubw im Helden verstand – nl. schuldgevoel!
    - pathologiserend?
      Hamlet = *Hysteriker*
      - oorzaak:
        Ubw Schuldbewusstsein vanuit duistere herinnering *er habe sich mit derselben Tat gegen den Vater aus Leidenschaft zur Mutter getragen* – nl. moord Claudius op vader
      - effecten
        - kant vader
          - dralen, treuzelen (***Zaudern***) om Claudius te vermoorden
            Gewissen macht Feige aus uns Allen = thus conscience make cowards of us all
          - oversnelle moorden
            - *Übertragung der Tat vons seinem Vater auf Ophelias Vater Polonius*
            - Laërtes
            - Rosencrantz&Guildenstern
          - *erzwingt sich eine Bestrafung, indem er dasselbe Schicksal erfährt wie der Vater*
            (von demselben Nebenbühler vergiftet, nl Claudius)
        - kant moeder
          gesprek met Ophelia: *Sexualtentfremdung =Verwerfung des Instinkts der Kinder gebähren will*

TRAUMDEUTUNG 1900
typische dromen

Oedipuscomplex = *Wunschphantasie des Kindes*
säkulare Fortschreiten van de *Verdrängung* van het Oedipuscomplex
de remmingen vanuit het verdrongen zijn van het Oedipuscomplex

- **König Ödipus – Sophocles**
  Oedipuscomplex *wie im Traum ans Licht gezogen und realisiert*
- **Hamlet – Shakespeare**
  - pathologiserend?
    Hamlet = *Neurotiker* – meer bepaald *Hysteriker*
    - Oedipuscomplex blijft verdrongen
    - terugkeer verdrongen Oedipuscomplex:
      wir erfahren von ihrer Existenz nur durch die von ihr ausgehenden Wirkungen:
      - kant vader
        Zögerung *die ihm zugeteilte Aufgabe der Rache zu erfullen* (Hemmung??)
        onduidelijkheid *Grunde oder Motive dieser Zoögerung*
        - subjectieve gronden? intellectueel / neurasthenie??
          - *typus des Menschen, dessen frische Tatkraft durch die überwuchernde Entwicklung der Gedankentätigkeit gelaẖmt wird*
            cf. *Goethe: von des Gedankens Blässe angekränkelt*
          - *krankhaften, unentschlossenen, Neurasthenie Charakter*

          nee! *Hamlet keineswegs eine Person, die des Handelns überhaupt unfähig ist*
          hele reeks moorden (alle vormen van agressie
          - R: passage à l'acte tov Polonius: *in rasch auffahrender Leidenschaft*
          - S: Rosencrantz&Guildenstern: *planmäßig, ja selbst arglistig, mit der vollen Unbedenklichkeit des Renaissanceprinzen*
          - I: duale lijf aan lijf gevecht met Laërtes
        - geen objectieve gronden
        - *besondere Natur dieser Aufgabe*
          leidt tot Ubw schuldgevoel
          - *Rache an dem Mann der seinen Vater beseitigt und bei seiner Mutter dessen Stelle eingenommen hat, der ihm die Realisierung seiner verdrängten Kinderwünsche zeigt.*
          - *Selbstvorwürfe, Gewissensskrupel, die ihm vorhalten, daß er, wortlich verstanden, selbst nicht besser sei als der von ihm zu strafende Sünder.*
      - kant moeder
        Sexualabneigung im Gespraẗch mit Ophelia
  - psychobiografisch?
    motieven/*Anregungen* voor Hamlet uit *Seelenleben* Shakespeare
    das Eigene des Dichters das uns im Hamlet entgegentritt
    - vader
      - schreef Hamlet *unmittelbar nach dem Tode von Shakespeares Vater (1601)*
        - *in der frischen Trauer um ihn*
        - *in der Wiederbelebung der auf den Vater bezuẗglichen Kindheitsempfindungen*

        cf. Brandes uẗber Shakespeare (1896)
      - *fruẖ verstorbener Sohn den Namen Hamnet (identisch mit Hamlet).*
        cf. "Macbeth": Kinderlosigkeit.

gebaseerd op *Voraussetzung* dat het hier gaat om *der Mann aus Stratford*
in 1919 is Freud *daran irre* geworden

- vrouw
  Sexualabneigung des Dichters
  in den nächsten Jahren immer mehr, bis zu ihren Gipfelaüßerungen im "Timon von Athen"

PSYCHOPATHISCHE PERSONEN AUF DER BÜHNE 1905

evolutie drama

- religieus drama
- karakterdrama
- sociaal drama
- psychologisch drama
- **moderne drama = psychopathologisch drama** (nog niet het postmoderne drama!!)
  Freud benadert dit volgens het **Witz-paradigma** (ook 1905)
  - principe drama
    - ensceneert conflict tussen Bw en verdrongen Ubw *Regung*
      het Oedipuscomplex
    - … maar op een manier dat de verdrongen *Regung* even kan terugkeren
      deze tekst gaat eigenlijk niet over het Oedipuscomplex, maar over de techniek om om het even welke *Regung* te doen terugkeren
  - dubbele hysterische reactie van het publiek op terugkeer van verdrongen *Regung*
    te verklaren vanuit labiliteit van de eigen verdringing
    - *Abneigung* tov die terugkerende verdrongen *Regung*
      → herhaling verdringing
    - *Anerkennung* van die terugkerende verdrongen *Regung*
      → neuroticus kan zich moeite besparen om zijn verdringing in stand te moeten houden
      → overschot aan energie – die zich vertaalt als *Lust = Befreiungsgenuss* (cf. katharsis)
  - succes en failliet van het moderne drama
    of de *Lust* het op de *Abneiging* zal halen is afhankelijk van de wijze waarop die terugkeer van de verdrongen *Regung* gepresenteerd wordt – cf. Witz-techniek
    - 3 technieken om verdrongen *Regung* te doen terugkeren op wijze die *Abneigung* omzeilt en dus tot *Lust* leidt (via besparing energie die het publiek normaliter in verdringing steekt):
      - personage = normaal mens → wordt in het stuk zelf neurotisch door opdracht
      - opdracht = zo moeilijk dat iedereen daarbij zijn 'verstand zou verliezen' ("wie onder die omstandigheden zijn verstand niet verliest, heeft er geen te verliezen") → terugkeer verdrongen *Regung* mogelijk
      - terugkeer verdrongen *Regung* mag niet duidelijk benoemd worden
        Aufmerksamkeit toeschouwer moet daarvan afgewend worden
    - geslaagde moderne drama:
      technieken voor terugkeer verdrongen *Regung* gerespecteerd
      → alleen *Befreiungsgenuss* bij publiek
      bv "Hamlet" van Shakespeare – hier voor *Regungen* uit Oedipus
    - mislukte moderne drama:
      technieken voor terugkeer verdrongen *Regung* niet gerespecteerd
      → alleen *Abneigung* bij publiek
      bv "Der Andere" van Bahr – 3 voorwaarden niet vervuld
      psychopathische figuren zijn *ebenso unbrauchbar für die Bühne wie sie es fürs Leben sind*
      naar een definitie van het postmoderne drama??

DOSTOJEWSKI UND DIE VATERTÖTUNG 1928

Oedipuscomplex
Vatertötung & Motiv der Tat, die sexuale Rivalität um das Weib
impact die terugkeer verdrongen Oedipuscomplex op het schuldgevoel heeft

- **"Koning Oedipus" – Sophocles**
  - verhouding direct/indirect
    - vadermoord direct: *Held hat noch selbst die Tat vollbracht.*
      doch *Milderung/Verhüllung/Abschwächung* als *Schicksalszwang ins Reale: begeht die Tat unabsichtlich*
    - moeder als inzet indirect: *scheinbar ohne Einfluß des Weibes*
      doch seksuele rivaliteit om moeder blijkt toch doordat Oedipus de moeder pas krijgt nadat hij vadersubstituut (sfinx) doodde
  - schuldgevoel
    eenmaal schuld *bewußtgemacht*, wordt die geassumeerd en bestraft als een *bewußte Vollschuld*
- **"Hamlet" – Shakespeare**
  - verhouding direct/indirect
    - vadermoord indirecter: niet door Hamlet, maar door Claudius
      dat H vadermoordenaar is zien we alleen nog *im reflektierten Licht*
      nl via onmogelijkheid om zijn vader te wreken
    - moeder als inzet directer: geen nood aan versluiering *sexualen Rivalität* om Koningin-moeder
  - schuldgevoel
    - *Schuldgefühl* over 'medeplichtigheid' met Claudius
    - operaties op schuldgevoel
      - op neurotische wijze verschoven naar perceptie onvermogen vadermoord te wreken
      - ervaart zijn *Schuld* als *überindividuell: er verachtet die anderen nicht minder als sich (Behandelt jeden Menschen nach seinem Verdienst, und wer ist vor Schlägen sicher?)*
- **"Gebroeders Karamazov" – Dostojewski**
  roman – geen toneel!!
  - verhouding direct/indirect
    - vadermoord nog indirecter: moord door andere die niet de zoon is van de vermoorde vader maar wel iemand die Dostojewski's eigen epilepsie krijgt: *als ob er gestehen wollte, der Epileptiker, Neurotiker in mir ist ein Vatermörder.*
    - moeder als inzet nog directer: held Dmitri bekent openlijk *sexuellen Rivalität* om moeder
  - schuldgevoel
    gleichgültig, wer die Tat wirklich ausgeführt hat, für die Psychologie kommt es nur darauf an, wer sie in seinem Gefühl gewollt und, als sie geschehen, willkommen geheißen hat
    - *und darum sind alle Brüder gleich schuldig*
      der triebhafte Genußmensch, der skeptische Zyniker und der epileptische Verbrecher.
    - *Staretz hat erkannt, daß er die Bereitschaft zum Vatermord in sich trägt*

JONES BIOGRAFIE I, 24

- *countenance* (gelaatsuitdrukking) Shakespeare (ogv Cobbe-portret)
  kan niet Anglo-Saxon zijn, maar moet Frans zijn
- naam Shakespeare = *corruption* van Jacques Pierre
  waarbij Freud verwijst naar Gentilli of Nervi